

*Panimula***Bakit Nagtitina ng Panyong Pamutong
ang Babaeng Umaawit?—
Pagsipat sa mga Bagong Tula****Joi Barrios-Leblanc, Ph.D.**

University of California Berkeley

SA ISA SA MGA TULA SA KOLEKSIYONG ITO, inilalarawan ang isang babae—umaawit sa tabi ng dalawang ilog isang itim at pula at nagtitina ng panyo. Mga bagong imahe, mga bagong naratibo, para ulit-ulitin ang mga usapin ng mga kababaihan.

Madalas itong itinatanong ng mga mag-aaral ng panitikan: magkaiba ba ang panulat ng babae sa lalaki? Paano sumusulat ang mga babae? Ngunit heto ang dagdag na tanong: paano naman sumusulat ang mga lalaking nakakaunawa sa mga usapin ng mga kababaihan?

Sa aking pagbasa ng mga tula sa koleksiyong ito, naalala ko ang sanaysay ni Ligaya Tiamson-Rubin na nagsasalaysay tungkol sa pagsusulat ng isang ina sa pagitan ng pag-aaruga ng mga bata. Naalala ko rin ang mga pag-aaral nina Soledad Reyes, Edna Manlapaz, Marjorie Evasco, Elynia Mabanglo, Lilia Quindoza-Santiago, Benilda Santos, Rosario Torres-Yu, Thelma Kintanar, Delia Aguilar, at Cristina Pantoja-Hidalgo. Iginigiit ng kanilang mga pananaliksik na ang personal ay pulitikal, na may sariling boses ang kababaihan na dapat marinig, na nagsusulat ang mga babae sa pamamagitan ng kanilang katawan, na kasabay ng pakikibaka para sa higit na pagkakatantay-pantay sa lipunan ang pakikibaka ng mga kababaihan.

Sinusundan ng mga makatang kasama sa koleksiyon na ito ang mga yapak ng mga makatang kababaihan—mula kina Leona Florentino at Gregoria de Jesus noong ika-19 na siglo, si Angela Manalang Gloria na nagsulat sa wikang Ingles at ang mga makata ng “Liwayway” at “Taliba” noong mga dekada 30 at 40 na nagsulat naman sa Tagalog (Arsenia Rivera, Emilia Felipe Jacob, Lorenza Pagiligan, Epifania Alvarez, at iba pa) at ang mga feministang makata ng mga dekada 70, 80, at 90. Kagaya ng mga naunang makatang babae, ibinabahagi ng mga tula sa koleksiyon ang karanasang natatangi sa mga babae at naghihikayat sa kabaro na maging malakas, matapang, at matatag.

Sa “Hinga, Hikbi... Sigaw!,” isinasalaysay ng makata ang tungkol sa pang-araw-araw na buhay ng isang asawa at ina na nakararanas ng pandarahas. Nagsisimula at nagwawakas ang tula sa mga linyang “imulat ang mata,” ngunit magkaiba ang ibig sabihin. Sa umpisa, ang pagmulat ay may literal na ibig sabihin at tumutukoy sa paggising sa umaga para humarap sa mga gawaing bahay. Sa pagwawakas, ito’y pagmulat ng isipan. Pansinin din ang paggamit ng pangmaramihang “kami” kasabay ng pandiwang “babangon,” hudyat na ang pagbangon ay hindi ginagawa nang mag-isa kundi ang kasama ang iba pang taong kapanalig.

Sa tula namang “Huwag Mo Akong Bigyan ng Bulaklak” ni Vinci A. Beltran, binibigyan ng bagong bihis ng mayakda ang isang palasak na imahe—ang bulaklak—na madalas na itinuturing na simbolo ng pag-ibig. Matatandaan natin, na sa panulat ng maraming makatang lalaki (kagaya halimbawa ng “Ang Bulaklak,” 1926, ni Mateo Ocampo), ang babae ay ginagawang kawangis ng bulaklak—marikit, dalisay, at mabango. Sa tula ni Beltran, iwinawaksi ng makata ang bulaklak bilang alay ng lalaki. pagkat hindi lamang ito pahayag ng pag-ibig, kundi pahayag ng panunuyo matapos dahasin ng lalaki ang babae. Sa ganitong paraan, ipinapaalala sa atin ni Beltran ang mga

tula ng mga kababaihang makata noong mga dekada 30 at 40, sapagkat kagaya niya, ginamit din ng mga makatang ito ang bulaklak bilang dinamikong simbolo upang bigyang tugon ang nanunuyong lalaki. Sa "Ang Bulaklak," 1931, halimbawa, ni Lorenza Pagiligan, kinukuwestiyon ng makata ang bulaklak bilang simbolo ng pag-ibig dahil nawawalan ito ng rikit, at kapag lanta na ay isinasantabi na lamang – kagaya rin ng hindi tapat na pag-ibig na nawawala sa pagtanda ng isang babae. Kagaya ng mga naunang makata sa kanya, muling inaangkin (na maaaring sabihing proseso ng appropriation) ni Beltran ang bulaklak bilang imahe upang bigyang tinig ng usapin ng karahasan sa kababaihan.

Sa serye naman ng mga tula ni Arbeen Regalado Acuna, makikita natin ang dalawang pinaghuhugutan ng inspirasyon—ang katutubong "Ulahingan" at ang panulat ng Nobel Laureate na si Wislawa Szymborska of Poland. Bakit mahalaga ang dalawang magkaiba ngunit magkaugnay na inspirasyong ito? Una, dahil mahalaga para sa mga Filipina na balikan ang mga aral ng katutubong panahon—isang panahon kung saan may taglay na kapangyarihan ang mga babaylan (ispiritwal na lider) at binukot (tagapagsalaysay ng epiko) sa kanilang mga pamayanan. Ikalawa, dahil mahalaga ang pakikiisa o solidaridad sa mga kababaihan mula sa ibang bansa. Sa nakaraan at sa pakikiisa maaaring higit ng humugot ng lakas ang mga kababaihan.

Isang personal na tala—sa bansang kinaroroonan ko ngayon—karaniwan nang ginagamit ng ilang makata ang mga katutubong imahe (babaylan, diwata, at iba pa) nang basta basta na lamang, at walang tunay na pag-unawa, kung kaya't nagmimistulang eksotismo lamang sa sarili. Kaiba rito, malay ang paggamit ni Acuna sa mga naratibong katutubo. Sa pamamagitan ng mga tulang matipid sa mga salita ngunit mayaman sa ibig sabihin, hinihikayat ang mambabasa ng makata na pag-isipan ang mga imahe (pulot-pukyutan, pinipig, lawing bulik, panyong pamutong,

mapulong llog), at eksena, at bigyan ng bagong kahulugan ang mga ito.

Binabati ko ang mga makatang naglathala sa isyung ito ng Review of Women's Studies, ang kanilang mga guro, at ang Center for Women's Studies. Hangga't hindi nakakamit ng mga kababaihan sa buong daigdig ang pagkakapantay-pantay, katarungan, at kalayaan sa pang-aapi at pandarahan, kasama sa pakikibaka ng kilusang kababaihan ang mga makatang babae at lalaki na nagsusulong sa pagpapalaya sa kababaihan